

Härkälä/Toivola

Tämä köyliöläisten opettajien Paula Härkälän ja Kaarina Toivolan eri lähteistä kokoama teksti on käsikirjoituksena Köyliössä tammikuun 19. päivää lähinnä olevana sunnuntaina, nk. Talvi-Henrikkinä, esitettävässä näytelmässä. Ensimmäisen kerran se esitettiin v. 2000 ja sen jälkeen aluksi vuosittain ja näytelmä tehtiin täysin paikallisin voimin. V. 2006 lähtien meillä on ollut ammattiohjaaja, eikä näytelmää enää esitetä joka vuosi.

iPIISPA HENRIKIN SURMA

Koonneet: Paula Härkälä ja Kaarina Toivola

Kuoro: Ramus virens olivarum
Piae Cantiones 759 per columbam panditur
1.säkeistö latinaksi per columbam panditur
Binum genus animarum
arca Noe clauditur
Ergo plebs Finnonica
gaude de hoc dono
quod facta est Catholica
verbi Dei sono

4. ja 5. säkeistö Mies saapui Englannista
uskoa kylvämään,
hän, opettaja Suomen,
sai kansaa kääntymään.
Riemuitse, Suomen kansa,
ja Herraa armostansa
ylistä palvoen.
Upsalan hiippakuntaa
hän johti Ruotsissa.
Rinnallaan pyhä Eerik
hän kylvi uskoa
Riemuitse, Suomen kansa,
ja Herraa armostansa
ylistä palvoen.

1. Lähtöpäätös

Kertoja: Kaksi oli pyheä miestä,
ristiveljeä jaloa,
Yksi kasvoi Ruotsin maalla,
toinen maalla vierahalla.
Lapsi maalta vierahalta,
se oli herra Henterikki.
Se kuin Ruotsissa yleni,
se oli Eerikki ritari,
Ruotsin kuuluisa kuningas.

Eerikki: Tule purtehen Jumala,
aluksehen armollinen.
Tuuittele tuuli purtta,
aalto laivoa ajele.
Turun maille tullaksemme,
Suomen suureksi hyväksi.

Henrikki: Lökkämme Hämehehen maalle,
maalle ristimättömälle,
paikalle papittomalle.
Tehkäämme kiviset kirkot,
kappelit rakentakaamme,

pappein saarnoja sanoa,
kansan kaiken kuultavaksi.
Eerikki: Paljo on sinne mennehiä,
ei paljon palannehia.
Entä on järvet jäätymättä,
sulana joki kovera.
Henrikki: Toki lähden, en totelle.
Osotan lihan Jumalan,
näytän kalkin kaunihimman –
eivätkös hävinne häijyt.
Jos minä tapettanehe,
toinen jäänevi jällelle.
Kyllä kierrän Kiulon järven,
ympäri joki koveran.

2. Matka

Kertoja: Pani varsat valjasihin,
suvikunnat suitsi suuhun.
Pani korjat kohdallensa,
aisat tammiset asetti,
ohjat suoniset ojensi.
Pani ränget mursunluiset,
valjahat majavanluiset,
Harmon kaulan kahta puolta,
harjalle hyvän hevosen.
Kirman peuroja viritti,
jäjessänsä juoksemahan.
latoi lauman laulajia,
päänsä päällä lentämähän.
Karhu rautakahlehissa,
teeri rautainen kukersi,
karhun rautaisen kidassa.
Ajella karuttelevi,
ajoi päivät matkaeli,
kaksi yötä järjestänsä.

Piispan renki: Jo tässä tulevi nälkä,
eikö syöä, eikö juoa,
eikö purtua pietä?

Henrikki: Jo pian talo tulevi,
Lalloila, Tako ja Lähde.
On Lalli lahen takana,
hyvä neuvo niemen päässä.
Siinä syömme, siinä juomme.
siinä purtua pidämme.

3. Lalloilassa

Kerttu: Ei Halli valetta hauku,
luppakorva luikuttele.

Henrikki: Tervehdys talolle tälle,
siunaus suuren Jumalan!
(Ave, haec domus,
benedictio Dei magni!) Käännös khra Sakari Vuola

Kerttu: Terve tervehtyjälle,
terve tänne tultuasi.

Henrikki: Korea kutsuttu vieras,
koreampi kutsumaton.
Kuulehan iso emäntä,
itse Lallin tarkka vaimo.
Anna miehelle minulle,
kyllin syödä, kyllin juoda.
Anna ostoa olutta,
juomoa rahanalaista

Kertoja: Otti heiniä hevosen,
heitti penningit sijalle,
otti kyrsän uunin päältä,
heitti penningit sijalle,
otti olta kellarista,
vieritti rahat sijahan.
Kerttu kelvoton emäntä,
paha vaimo pannahinen.
Katselevi kultiansa,
kumarteli kaunihisti.
syötti juotti vierahia,
noita kutsumattomia.
Syötti suin sulassa voissa,
kourin kuorekukkaroissa.
Olipa lohta luotasilla,
sivulla sianlihoa,
kupit kukkuraisillansa,
vadit varpelaitehilla.
Siinä söivät, siinä joivat,
siinä purtua pitivät.

Kuoro:
Piae Cantiones 759
8. säkeistö
Vaan opettaja uskon
vaaroihin antautui,
kun viesti hänen töistään
laajalle kantautui
Riemuitse, Suomen kansa
ja Herraa armostansa
ylistä palvoen.

Henrikki: Kiitos olkoon Kaikkivallan,
Kiitos ehtoisan emännän!
(Gratias Deo Omnipotento,
gratias mulieri hospitalii!) Käännös S. Vuola

Kertoja: Sitten lähtivät ajohon,
Kjulon järven jäitten päälle.

Kerttu: Kun Lalli kotihin saapi,
vielä se luusi luistelevi,
ja pääsi päristelevi,
suonesi sirottelevi.

4. Lalli tulee kotiin

Kertoja: Lalli, kun tuli kotihin
katselevi, kyselevi.

Lalli: Ken on kulkenut kujalla?
Oisko ollut ystäviä,
vierasko viipynyt talossa?

Kerttu: Kävi tässä ruokaruotsi,

ruokaruotsi, syömäsaksa:
Tässä on syönyt, tässä juonut,
tässä purtua pitänyt.
Otti kyrsän uunin päältä,
kiven vyörytti sijahan.

Paimen: Jo vaimen valehteletkin,
elä vaimen uskokahan.

Kerttu: Otti oltta kellarista,
veden viskasi sijahan,
otti heiniä ladosta,
heitti hietoja sijahan.

Kertoja: Vihastui iso isäntä,
Suuttui Lalli hirmuisesti.

Lalli: Onko keihääni terässä,
kirves kova karkaistuna?
Suuren karhun kaa'antahan,
ilves-suden iskentähän.

Kertoja: Lalli se pahatapainen,
sekä mies pahasukuinen,
lykkäsi lyllyn lumelle,
syöksi kalhun kaljamalle
ajoi herroja takoa.

5. Henrikin testamentti

Kertoja: Lausui orja uskollinen,
piispan parka palvelija.

Piispan renki: Jo kuuluu kumu takana,
Lalli hiihtäen tulevi,
pitkä keihäs kainalossa.
Ajanko tätä hevosta?

Henrikki: Elä aja tätä hevosta,
karkottele konkaria.

Piispan renki: Entä jos tavotetahan,
taikkapa tapetahankin?

Henrikki: Orjaseni uskollinen,
käy sinä kiven taaksi,
kuuntele kiven takana.
Jos minut tavotetahan,
taikka myös tapetahankin,
poimi mun luuni lumesta,
ne sinä verkahan vetele,
ne pane härän rekehen.
Kuhun ensin seisautuvi,
siihen risti rakettakoon,
kaunis kappeli kohotkoon.
Kussa härkä uupunevi,
siihen kirkko koottakohon.

6. Takaa-ajo

Kertoja: Tunsi tuo tuhon tulevan,
hätäpäivän päälle saavan.
Lalli hiihti hirmuisesti,
lyly juoksi vinheästi,
tuli suitsi suksen tiestä,

savu sauvakon sijasta.

7. Surma

Kertoja:

Lalli pahin pakanoista,
julmin juudasten seasta,
joka tappoi pyhän miehen,
piispan, herra Henterikin,
otti korkean kypärän,
pyhän miehen piispan päästä,
pani päähänsä omahan,
meni kilttinä kotihin.

8. Kosto

Paimen:

Kusta on Lalli lakin saanut,
mies häijy hyvän kypärän,
piispan hiipan hirtehininen?

Kertoja:

Lalli nosti lakkiansa,
hiukset lakkihin imesit,
keralla kamara kaikki,
liukos luusta irrallensa,
kaikki kallostä erisi.
Niin tämän pahantapaisen,
piispan raukan raatelijan,
tuli kosto korkialta,
makso mailman valtiaalta.

9. Kristinuskon tulo

Kertoja:

Poimi orja luut lumesta,
kääri kaikki kaunihisti.
Otti mullin Muntilasta,
toisen Polsun Jaakolasta.
Pani luut härän rekehen,
härän Suomehen veteä.
Tuohon on härkä tauonnunna,
Nousiaisten hietamaahan,
hietakankahan nenähän.
Siihen herra Henterikki,
ensimmäinen haudattihin,
kirkko myöskin rakettihin,
herran Henrikin nimehen.

Kuoro:

Piae Cantiones 759
10. ja 11. säkeistö

Hän voitti kuolemallaan
marttyyrin seppeleen,
kun pyöveli niin julma
sai hänet uhrikseen
Riemuitse, Suomen kansa,
ja Herraa armostansa
ylistä palvoen.
Isältään rauhaa Kristus
maallemme pyytäköön!
Herraansa kansa täällä
uskossaan kiittäköön
Riemuitse, Suomen kansa
ja Herraa armostansa
ylistä palvoen